

govu dušu i njegovo božanstvo, iako su duša i božanstvo tu prisutni iz razloga konkomitancije. Ovaj način izražavanja: pretvaranje kruha u Isusa još bi se možda dao i podnijeti u kakvoj propovjedničkoj slobodi, ali u katekizmu, gdje se radi o spoznaji i oblikovanju prvih istina, ne vidimo mu dovoljna opravdanja.

„Priručnik“ je nov rad. Bez utrlih puteva. Barem kod nas. Njemu svakako treba izvjesnog iskustva i starosti, da primi svoj konačni oblik. Iznesene primjedbe željeli bi mu u tom samo pomoći.

Katehizacija je odlučan faktor naše religioznosti. Kako ćemo se snaći u našim konkretnim prilikama, i hoćemo li se pravovremeno snaći, ovisi o mnogo čimbenika. Ovisi u prvom redu o svima nama, koji katehiziramo u ovim prilikama i imamo mogućnosti uočavati probleme — kojih je sve više — i ažurno ih rješavati. Mišljenja sam da prvo njezino svojstvo treba biti njezina puna usmjerenost k oltaru i Žrtvi. Gdjegod ona to postigne, ona je uspjela. Metoda svakako ima puno. I još ih treba iznalaziti.

Fra Stanko VASILJ

OČITAVANJA SLOBODE U CRKVI

Jedan od današnjih vodećih katoličkih teologa, prof. dogmatike i ekumenske teologije na kat. fakultetu tibiškog sveučilišta, Dr. Hans Küng održao je 12. II 1964. pri otvaranju Instituta za ekumensko istraživanje u Tübingenu predavanje na temu »Crkva u slobodi«. Na temelju toga vrlo zanimljivog i smionog predavanja napisao je on kasnije teološko razmatranje (H. Küng, *Theol. Meditationen 6, Kirche in Freiheit, Benziger*). Iza kako je govorio o prijetnji slobodi u Crkvi (I dio) nastavlja o slobodi kao daru Crkvi (II dio) da bi završio kako je sloboda zadaća Crkve (III dio). U zadnjem, četvrtom dijelu raspravlja on o očitovanju slobode u Crkvi. Donosimo za čitaoce »Službe Božje« glavne izvatke iz ovoga četvrtog dijela:

1. *Sloboda savjesti*. Tijekom stoljeća se i u Katoličkoj Crkvi mnogo griješilo protiv slobode savjesti. Već je apostol Pavao (v. posl. Galaćanima) morao braniti slobodu savjesti. Poslije njega su to isto, s više ili manje uspjeha, činili mnogi drugi. U novije je vrijeme u rastućem pluralističkom društvu smisao za slobodu savjesti i u Katoličkoj Crkvi očito ojačao i produbio se. Kan. 1351. veli: „Nikoga se ne smije prisiliti da prihvati kat. vjeru“. Time je zabranjena ne samo izvanjska brutalna prisila nego i suptilni, pritajeni

i indirektni pritisak. U ne mnogim zemljama gdje sloboda savjesti, religije i vjere ne uživa sva prava i katolička strana energično nastupa u prilog te slobode.

Već Ivan XXIII u enciklici „Mir na zemlji“ objašnjava: „Ljudskim pravima pripada i pravo štovati Boga prema pravoj normi savjesti i vlastitu vjeru privatno i javno ispovijedati“. Kardinal Bea veli: „... Posljedica krivo shvaćene ljubavi za istinom bili su teški vjerski ratovi u kojima se u ime istine pokušalo drugim ljudima silom nametnuti izvjesno uvjerenje a da se pri tom zaboravilo jednu činjenicu koja nije manje važna negoli ljubav za istinom, naime ljudsku slobodu. Sloboda stoji u pravu čovjeka da on prema svojoj savjesti savršeno slobodno odlučuje svojom sudbinom. Iz ove slobode proizlazi čovjekova dužnost i pravo slijediti vlastitu savjest. Ovom pravu i ovoj dužnosti odgovara dužnost pojedinaca i zajednice da poštuju ovu slobodu: samoodređenje“. No među katoličkim krugovima rašireni prigovor da zabluda nema pravo opstanka kardinal odgovara: „Treba znati da je zabluda nešto apstraktnoga i da stoga ne može biti nosilac prava“.

Što je ovdje kazano o slobodi savjesti, vrijedi i za dogme. Katolik je uvjeren da između crkvene dogme i njegove savjesti ne može biti pravoga proturječja. Ali u isto vrijeme vrijedi načelo: Dogma ne sili savjesti, ona poštuje savjest. Stoga kršćanin ne bi nikada smio prihvatiti dogme ako bi ona bila protiv njegove savjesti.

Sve ovo nije ni skretanje k površnom relativizmu istina niti buna protiv postojećeg crkvenog reda, nego obrana slobode svakog pojedinca. Nastupi li Crkva za slobodu savjesti pojedinaca, tada će se i njezino zauzimanje za istinu, njezina poruka slobode slušati s više spremnosti a njeno obavezivanje uzimati s više ozbiljnosti i radosti.

2. *Sloboda govora.* Krepost je razboritosti u Crkvi bila vrlo često oportunistički iskrivljena: pazilo se da se rekne samo ono što je oportuno, što se starješinama sviđa. Kod tog se previdjelo da u Novom Zavjetu oprez ima vrlo malu ulogu, dok je uloga otvorenosti vrlo velika. Tako se riječ „*parresia*“ u Novom Zavjetu uzimlje u smislu otvorenosti koja ništa ne prešućuje ili prekriva, u smislu iskrenosti koja se ne ustručava, u smislu neustrašivosti koja se ničega ne plaši. U apostolskoj otvorenosti Pavao se Petru u Antiohiji „suprostavio u lice“ (Gal. 2, 11) jer je on „licemjerio“ i „nije se vladao prema evanđeoskoj istini“ (2, 13s). „U zgod-

no i nezgodno vrijeme“ treba se prema 2. posl. Timoteju (4, 2) zauzeti za Evandjelje. Za slobodu govora u Crkvi svjedočili su Irenej protiv pape Viktora, Jeronim protiv pape Damasa, Bernard iz Clairvaux-a protiv Eugena III, Filip Neri protiv Klementa VIII; svjedočili su tako mnogi sveci kao Katarina Sienska, Toma More, Robert Bellarmin... I već je Toma Akvinski naglasio potrebu slobodne kritike, *correctio fraterna*, i crkvenih starješina (S. th. II-II, q. 33, a. 1—4).

U novije je vrijeme Katoličku Crkvu Reformacija, Galikanizam, Prosvjetiteljstvo, Francuska Revolucija, Liberalizam i Socijalizam potisnuo u defenzivu. I mislilo se da se vrši usluga Crkvi ako se sloboda govora i slobodno pisanje što je moguće više ograniči. To što su predcenzuru knjiga uveli renesansni pape Inocent VIII, Aleksandar VI i Leon X, a centralistički Index zabranjenih knjiga ekstremistički nekadašnji veliki inkvizitor Caraffa Pavao IV (1559), nije najbolja preporuka tih mjera. Apsolutističke metode koje su na državnom području propale s plemićkim apsolutizmom održavaju se odonda na ovamo dijelom u Kat. Crkvi kao anahronizmi. Tek smo od Pija XII, Leon XIII mu je to pripremio, čuli jasnu riječ o nuždi slobodnog javnog mnijenja u Crkvi. Drugi Vatikanski Sabor nije samo dozvolio da, u novije vrijeme nepoznata, slobodna diskusija postane stvarnost nego je svojim vlastitim raspravama pokazao da slobodan govor i konstruktivna kritika Crkvu ne slabe nego je jačaju. U i izvan Katoličke Crkve se nadaju da će Crkva bez straha ići dalje ovim putem. Krajnje je vrijeme da se Crkva odreče totalitarističkih metoda. Ako je ona na nekim područjima kao što su to Egzegeza, povijest dogmi, povijest religija i sl. bila daleko iza protestantske teologije, ne smije se ta krivnja pripisati manjku znanja ili mara kat. teologa, nego manjku slobode.

Zacijelo, sloboda je — kao mnogo toga što je dobro — opasna stvar. Više slobode u Crkvi iziskuje od pojedinih župnika, teologa, lajika ne manje nego više svijesti odgovornosti, ne manje nego više smisla za red, ne manje nego više smisla za pravu, slobodnu poslušnost. Današnja Kat. Crkva treba biti zrela za sve to.

3. *Sloboda djelovanja.* Bilo bi nešto neobična kad bi se današnji opći pokret k pomasovljenju i bijeg u kolektiv zaustavio pred vratima Crkve. Danas u Kat. Crkvi radi vrlo mnogo kler, redovništvo i laici. Sav ovaj veliki posao ne

može se obaviti bez organiziranja, planova, poslušnosti. Ali ne nalazi li se i ovdje opasnost neodgovornog kolektivizma? Ne nalazimo li mi ovdje, u velikima i malima, na vrhovima i kod podložnika, više nesvijesno nego svijesno, jednu neslobodu koja koči slobodnu inicijativu i slobodno djelovanje? Ne nalazimo li mi tu (kolektivizmu i planiranju Crkve) često skriveni bijeg od osobne odgovornosti koji se izdaje kao crkovnjaštvo, plašljivu nesamostalnost koja se izdaje kao potčinjenost, iščekivanje crkvenih uputa na krivom mjestu koje se izdaje kao poslušnost. Nama je danas potrebna prava kršćanska poslušnost. Bez ove poslušnosti, koja je izražaj služenja u ljubavi, Crkva će teško na kraj. „Za slobodu ste pozvani“, dovikuje Pavao ali i odmah nastavlja: „Samo od te slobode ne pravite oslonca za ugađanje tijelu, već naprotiv ljubavlju služite jedan drugome“. Poslušnost vršena u ljubavi koja je u stvari poslušnost u slobodi ne čine ni ljude u Crkvi „robovima ljudi“ (I Kor. 7, 23). Poslušnost slobodnog kršćanina ne može nikada biti slijepa poslušnost. Kamo pak vodi slijepa poslušnost dovoljno je pokazalo ovo stoljeće. Upravo kroz poslušnost zadržaje kršćanin i u Crkvi svoju punu slobodnu odgovornost, koju on nikome, ama nikome ne može ustupiti. Samo slobodan čovjek a ne rob može da se usprotivljuje ostajući u vjernosti.

Suvišno je i spominjati da poslušnost u Crkvi ne veže samo podložnike nego i nadležne. U svim svojim naredbama nadležni je dužan poštivati slobodu potčinjenoga. Makar drugi sistemi mislili drukčije, katoličko načelo u ovoj stvari glasi: „Što više slobode, obavezivanja pak koliko je potrebno“. Dakle: maksimalna sloboda, a minimalno obavezivanje. To nije ništa drugo do li od Pija XI razvijeni a od Pija XII proglašeni princip subsidiarnosti: Što pojedinac kršćanin može učiniti vlastitom snagom, to zajednica, tj. nadležni autoritet ne treba da čini.

Temeljna je istina Novoga Zavjeta da u svima — nadležnima i podložnima — djeluje Duh Gospodnji. Pouzdanje u djelotvornost Duha ulijeva svakom članu Crkve pravu slobodu koja pobjeđuje ono zlo što je u Kat. Crkvi novijih vremena nanijelo toliko zla a omelo toliko dobra: strah naima jednoga pred drugim a s tim onda i licemjerstvo i nerad. Kakav nam je danas dakle kršćanin potreban? Ne plašljivi i nesigurni, ukočeni i stvrdnuti, neprirodni i jadicujući, fanatični i osvetljivi nego hrabri i samostalni, veli-

kodušni i plemeniti, otvoreni i veseli kršćanin. A to: široko-
grudnost, strpljivost, uravnoteženost, mirnoću, normalnost,
humor, snagu, samopouzdanje, smionost u mišljenju i odlu-
čivanju, nadu i radost nam daje kršćanska sloboda.

Kad je u zadnjim stoljećima svijet imao tako mnogo
briga i problema kao danas? Kad je u zadnjim stoljećima
Crkva, kršćanstvo imalo tako mnogo šansi kao danas. Samo
slobodna Crkva — Crkva slobodna zajednica slobodne dje-
ce Božje može ostvariti ove šanse. Sloboda u Crkvi nije ni-
kakva teorija, sloboda u Crkvi je stvarnost. Koliko će pak
sloboda u Crkvi biti stvarna, to ovisi o meni, o tebi, o svima
nama.

SVEĆENIK I BIBLIJA

„Vi istražujete Pisma, jer mislite, da imate u njima
život vječni. Ona svjedoče za mene“ (Iv. 5, 39).

Ovdje u jednoj rečenici imademo nadahnutu riječ,
koja svjedoči za utjelovljenu Riječ. Postoji mistična pored-
ba između njih dvije, i možemo je pratiti kroz početak, rast
te prilike i neprilike Spasiteljeva života s jedne strane, a
povijesti biblije s druge strane. Ona je navela serafskog
naučitelja Bonaventuru, da skuje krasnu usporedbu: „Sicut
Verbum incarnatum, ita Verbum inspiratum.“ Istina je, da
je Krist u bibliji i da svećenik, koji čita bibliju, sigurno
prima Krista u svoje srce.

Dozvolite mi, da vam svoju temu razvijem u tri dijela.
Prvi je orijentacija, drugi ocjena, a treći poziv.

I.

Što biste kazali o čovjeku, koji je izgubio ispravu o sve-
mu što posjeduje, o udruzi, koja bi izgubila svoja pravila; o
zajednici države, koja ne zna tekst svoga ustava; o građa-
nima, koji zaboravljaju svoju listinu prava; o bankaru, koji
je zametnuo ključ svoje riznice, o rudaru, koji je zakrčio
ulaz usvoj zlatni rudnik; o vrtlaru, koji je začepio izvor što
mu natapa zemlju?

Nisu to suvišna pitanja, jer je svećenstvu Crkve sv.
Pismo isprava, pravilo, ustav, listina prava sve one moći,
koju posjeduje. To je blagajna s biserima velike cijene;
zlatni rudokop objavljenе nauke; vječni izvor Božjega ne-
izmjernog blaga.